

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1 – Algemeen	5
Hoofdstuk 2 – Financiële positie op hoofdlijnen	7
Hoofdstuk 3 – Uitgangspunten t.b.v. het opstellen van de concept-meerjarenraming 2019-2022	17
Hoofdstuk 4 – Financieel meerjarenperspectief 2019-2022	22
Bijlage 1 – Nieuwe ontwikkelingen	23
Bijlage 2 – Mutaties bestaand beleid	25

Inleiding

Met het aanbieden van de Kadernota 2019-2022 wordt een start gemaakt met het budgetcyclusproces voor deze periode. De Kadernota is de opmaat naar de meerjarenbegroting 2019-2022. Behandeling van deze begroting staat gepland voor de vergadering van de gemeenteraad van 8 november 2018. Het sluitstuk van dit budgetcyclusproces is de jaarrekening 2019, die medio april 2020 zal worden aangeboden aan de accountant voor controle. De jaarrekening 2019 zal medio juli 2020 aan de gemeenteraad ter vaststelling worden aangeboden. Tussentijds zal over de voortgang van de beleidsvoornemens en de uitnutting van de financiële lasten en baten via de bestuursrapportages aan uw raad worden gerapporteerd.

Met het aanbieden van deze Kadernota wordt ook voldaan aan de bepalingen in de verordening op grond van artikel 212 Gemeentewet (Financiële verordening gemeente Moerdijk).

Op het moment van het opstellen van deze Kadernota zijn de onderhandelingen om te komen tot een nieuw college nog gaande. Een raads-, coalitie- of collegeprogramma ontbreekt dus nog. Hiermee rekening houdend hebben wij besloten uw gemeenteraad een beleidsarme kadernota aan te bieden. Ten opzichte van andere jaren ontbreekt derhalve de beleidsbegroting. Ook hebben wij financieel technisch gezien er voor gekozen geen nieuwe ontwikkelingen/claims door te voeren, waarbij sprake is van een keuzevrijheid om deze ontwikkelingen al dan niet in de begroting te brengen. Wij zijn van mening dat wij deze keuze moeten laten aan het nieuw te vormen college. De mutaties die wel in de Kadernota zijn opgenomen, zijn op basis van autonome ontwikkelingen en/of onontkoombaar.

In deze Kadernota wordt in hoofdstuk 1 ingegaan op algemene ontwikkelingen. Dit zijn voornamelijk zaken die ook al in het boekwerk "Mijlpalen en Bouwstenen" zijn verwoord.

In hoofdstuk 2 wordt een beeld gegeven van de financiële positie op hoofdlijnen. Hierbij wordt aandacht besteed aan het weerstandsvermogen en de belangrijkste risico's, claims en ontwikkelingen waarbij een

mogelijke inzet van de reserve nodig wordt geacht, de reserves en voorzieningen.

Hoofdstuk 3 betreft de uitgangspunten ten behoeven van het opstellen van de concept-meerjarenbegroting 2019-2022.

In hoofdstuk 4 wordt op basis van de gehanteerde uitgangspunten een schets gegeven van de uitkomsten van het financieel meerjarenperspectief.

De **structurele uitkomsten** voor de meerjarenbegroting 2019-2022 zijn als volgt:

2019	€	1.023.000	Voordeel
2020	-	1.278.000	Voordeel
2021	-	1.446.000	Voordeel
2022	-	1.910.000	Voordeel

Deze uitkomsten zijn van belang in het kader van het provinciaal toezicht met betrekking tot het begrip 'reëel sluitende begroting'.

Naast deze structurele uitkomsten kan van de **incidentele effecten** (inclusief grondexploitatie) het volgende overzicht worden verstrekt:

2019	€	86.000	Voordeel
2020	-	518.000	Voordeel
2021	-	2.240.000	Voordeel
2022	-	6.000	Nadeel

Na behandeling van de Kadernota gaat het college aan de slag met het verder opstellen van de meerjarenbegroting. Deze begroting zal eind september aan de gemeenteraad worden aangeboden.

Tot slot treft u twee bijlagen aan, t.w. een bijlage met daarin vermeld de onontkoombare nieuwe ontwikkelingen 2019 en volgende jaren en een bijlage met grote afwijkingen binnen het bestaand beleid op basis van autonome ontwikkelingen.

Zevenbergen, 29 mei 2018.

College van burgemeester en wethouders gemeente Moerdijk

Hoofdstuk 1 – Algemeen

Zoals al in de inleiding is aangegeven hebben wij er voor gekozen om een beleidsarme kadernota aan de gemeenteraad voor te leggen. Dit om het nieuwe college alle ruimte en vrijheid te geven om de lijnen voor de toekomst uit te zetten. Wij realiseren ons echter terdege dat heel veel ontwikkelingen/thema's waar nu aandacht aan gegeven wordt, ook in de komende raadsperiode belangrijk zijn. Mogelijk met een iets ander accent, maar het zal zeker niet zo zijn dat de huidige thema's allemaal worden ingewisseld voor nieuwe thema's met daaraan gekoppeld nieuwe prioriteiten.

Overdachtsdocument

In het aan uw gemeenteraad aangeboden overdrachtsdocument "Mijlpalen en Bouwstenen" worden bij de volgende thema's:

- samen aan de slag voor het klimaat in Moerdijk;
- prettig en veilig wonen en leven in Moerdijk;
- economie als versneller voor een vitaal Moerdijk;
- ondersteuning voor mensen die het nodig hebben, en
- partnerschap in een veranderde samenleving,

in het onderdeel 'Bouwstenen 2018-2022' tal van ontwikkelingen genoemd die de komende raadsperiode om aandacht vragen. Het is aan uw raad en het nieuw te vormen college om te bepalen of, hoe en in welke mate deze, door de ambtelijke organisatie aangedragen, ontwikkelingen een plaats krijgen in het nieuwe raads-, coalitie en/of collegeprogramma.

IBP

Naast de onderwerpen uit het genoemde overdrachtsdocument zal van gemeenten ook een bijdrage gevraagd worden om mee te doen aan de thema's uit het InterBestuurlijk Programma (IBP). Op 14 februari 2018 hebben het kabinet met de gemeenten (VNG), provincies (IPO) en waterschappen (Unie van Waterschappen) het IBP ondertekend. Onder de naam "Samen meer bereiken" is een aantal urgente maatschappelijke opgaven (thema's) geformuleerd, waarbij het zeer belangrijk is dat de verschillende overheidslagen opereren als één overheid.

Het gaat om de volgende opgaven (thema's):

	Opgave
Fysiek	 1. Samen aan de slag voor het klimaat
	 2. Toekomstbestendig wonen
	 3. Regionale economie als versneller
	 4. Naar een vitaal platteland
Sociaal	 5. Merkbaar beter in het sociaal domein
	 6. Nederland en Migrant goed voorbereid
	 7. Problematische schulden voorkomen en oplossen
Overkoepelend	 8. Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving
	 9. Passende financiële verhoudingen
	 10. Overkoepelende thema's

De financiële inzet vanuit alle ministeries voor de genoemde opgaven komen in de huidige kabinetsperiode uit op een bedrag van € 14 miljard. Gemeenten 'profiteren' hiervan omdat deze extra rijksuitgaven ook doorwerken in de omvang van het gemeentefonds en dus de algemene uitkering die gemeenten van het rijk ontvangen. Vandaar dat het rijk een beroep doet op de gemeenten om hun aandeel te nemen in de opgaven. Gemeenten zijn overigens vrij in de besteding van de middelen die door deze extra voeding van het gemeentefonds naar hen toekomen. Er is geen sprake van het 'oormerken' van deze extra middelen voor specifieke uitgaven.

Naast deze algemene middelen zullen door het rijk ook specifieke middelen beschikbaar worden gesteld. Deze middelen moeten dan één-op-één besteed worden aan het onderwerp waarvoor deze middelen ontvangen worden.

Zoals al aangegeven maken gemeente zelf de keuze of en in welke mate zij een bijdrage leveren aan deze opgaven. Op dit moment wordt voor de uitvoering van het IBP dan ook een pm-raming opgenomen.

Daadwerkelijke invulling zal richting de begroting in combinatie met de effecten van het coalitie-, college en/of raadsprogramma plaatsvinden.

Overigen

De afgelopen periode zijn diverse beleidsplannen opgesteld, dan wel zijn beleidsplannen in voorbereiding. Vaak worden op basis van deze beleidsplannen inventarisaties uitgevoerd om te komen tot een uitvoeringsprogramma. Pas hierna is duidelijk hoeveel inzet aan middelen (éénmalige kosten, structurele kosten, formatiekosten) de uitvoering van de diverse beleidsplannen vergt. In de in deze kadernota berekende uitkomsten voor het meerjarenperspectief zijn de effecten nog niet verwerkt van, zonder uitputtend te zijn, onderstaande plannen/issues:

- Verkeersveiligheidsplan;
- Instandhouding verdedigingswerken;
- Sanering van asbest in gemeentelijke gebouwen;
- Duurzaamheidsmaatregelen gemeentelijke gebouwen;
- Overbrengen archieven naar permanente archiefbewaarplaats
- instandhouding gymnastiekonderwijs Marklanden;
- instandhouding Multifunctioneel gebouw Noordhoek;
- scholenontwikkeling Willemstad, Klundert en Zevenbergschen Hoek;

Resumé

Bovenstaande geschetste toekomstige ontwikkelingen vragen de nodige inzet aan middelen. De financiële uitkomsten van deze kadernota geven aan dat er de komende jaren sprake is van een beperkte ruimte. Het nieuwe college zal samen met uw gemeenteraad de afweging moeten maken of, hoe en in welke mate deze ontwikkelingen een plaats krijgen in het nieuwe raads-, coalitie en/of collegeprogramma.

Hoofdstuk 2 – Financiële positie op hoofdlijnen

In de Kadernota's van de laatste jaren is uitgebreid ingegaan op de "financiële positie op hoofdlijnen". Wij zijn van mening dat dit heeft bijgedragen aan een goed inzicht voor u als raad in hetgeen op de gemeente afkomt en waar we op financieel gebied staan.

Het doel is inzicht te verschaffen in de ontwikkelingen binnen de volgende onderdelen:

- weerstandvermogen;
- claims/ontwikkelingen, en
- reservepositie.

Actualisatie financiële positie

Algemeen

De laatste, formele, financiële actualisatie heeft plaatsgevonden bij de begroting 2018-2021. In een afzonderlijke aanbiedingsnota is naast de specifieke financiële uitkomsten voor deze jaren ingegaan op de economische en politieke ontwikkelingen. Het eerder genoemde ingezette herstel van het economisch getij doet zich nog steeds gelden. Het Centraal Planbureau (CPL) geeft nog steeds zeer positieve cijfers. In de in maart 2018 verschenen cijfers gaat het CPL uit van een groei van de wereldeconomie in de jaren 2018 en 2019 van 3,9% per jaar. Voor Nederland is een groei verwachting van 3,2% in 2018 en 2,7% in 2019.

Er zijn echter wel risico's die deze economische groei kunnen ondermijnen. Zo is dit voorjaar een besluit genomen door het kabinet om de aardgaswinning de eerst komende jaren fors terug te draaien en na 2022 verder af te bouwen, zodat deze zelfs volledig stopt. Onbekend is wat dit besluit betekent voor de economie binnen Nederland en ook is nog niet bekend hoe de gevolgen binnen de Rijksbegroting worden opgevangen.

Internationaal zijn voor de economische ontwikkeling van de belang de effecten van de verdere uitwerking van de Brexit. Ook de dreiging van internationale handelsoorlogen zullen een uitwerking hebben op deze ontwikkelingen. Dit geldt ook voor het beleid dat de Centrale Europese

Bank. De rente is op dit moment laag en verwacht wordt dat dit de eerst komende periode nog zo blijft. Dit jaar zal in ieder geval tot eind september maandelijks 30 miljard euro door de ECB via zijn inkoopprogramma in de economie van de eurozone worden gepompt. Wat het beleid daarna wordt is nog niet bekend, maar o.a. vanuit de Nederlandse Bank wordt geadviseerd het inkoopprogramma te beëindigen. De lage rentestand heeft een positieve invloed op o.a. de woningmarkt. Er worden meer woningen verkocht dan in de crisisjaren, doch ten opzichte van 2017 zijn in het 1^e kwartaal 2018 minder woningen van eigenaar gewisseld. Dit wordt mede veroorzaakt door de forse waardeinstijgingen van het onroerend goed.

Voor 2019 ziet het koopkrachtbeeld er als volgt uit:

-werkenden	+ 1,8%
-uitkeringsgerechtigden	+ 0,8%
-gepensioneerden	+ 1,3%
-alle huishoudens	+ 1,6%

Deze cijfers steken positief af tegen de cijfers over 2018. Dit komt voornamelijk doordat in 2019 de eerste lastenverlichtende maatregelen uit het Regeerakkoord in gaan.

Het aantal mensen dat werkloos is daalt de laatste periode en sinds kort daalt ook het aantal uitkeringsgerechtigden. Dit ondanks een toename van de instroom vanuit de groep vluchtelingen.

Het nieuwe kabinet heeft nadere afspraken gemaakt over de ontwikkeling van het gemeentefonds. Afsproken is de normeringssystematiek 'samen trap op, samen trap af' te continueren. Dit betekent dat het gemeentefonds gelijke tred houdt met de ontwikkeling van de rijksuitgaven. In februari 2018 heeft het nieuwe kabinet afspraken gemaakt met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en de Unie van Waterschappen om gezamenlijk een aantal opgaven op te pakken. Deze opgaven zijn opgenomen in het Interbestuurlijk Programma (IBP). De extra uitgaven die de diverse ministeries voor de uitvoering van het IBP binnen hun begroting brengen (raming € 1,4 miljard), werken op grond van de normeringssystematiek door in de totale omvang van het gemeentefonds. Het is op dit moment nog niet bekend wat in het kader van het IBP precies van gemeenten gevraagd gaat worden. Of de middelen toereikend zijn die toegevoegd zijn aan het gemeentefonds is dus ook nog niet duidelijk.

Weerstandsvermogen

Bij de jaarrekening 2017 is de ontwikkeling van de risico's gescreend. Om een beeld te geven van de diverse risico's die spelen worden onderstaand de informatie uit de jaarrekening vermeld. Rekening houdend met de getroffen beheersmaatregelen en de kansinschatting dat een risico zich voordoet is minimaal een weerstandsvermogen benodigd van € 17,8 miljoen (2016 was € 16,4 miljoen). Dit bedrag wordt afgezonderd binnen de algemene reserve. Dit is gebaseerd op een ratio van 1,0, overeenkomstig het besluit van de gemeenteraad.

Belangrijkste risico's

De belangrijkste risico's en / of daaraan gerelateerde aspecten zijn verbonden aan:

- het sociaal domein;
  - intergemeentelijke samenwerking;
  - grondexploitaties / ruimtelijke projecten;
  - de Moerdijkregeling;
  - externe veiligheid;
  - gemeentelijk vastgoed;
  - bedrijfsvoeringsrisico's;
  - rekeningrisico's;
  - overige risico's.
- Sociaal domein
    1. Financieel
Vanaf 1 januari 2015 zijn de sociale taken jeugdhulp, WMO-begeleiding en de Participatiewet van de rijksoverheid overgeheveld naar de gemeenten. De uitvoering van de Participatiewet is ondergebracht bij de gemeenschappelijke regelingen Werkplein en Werkvoorzieningsschap (WVS).

Conform raadsbesluit is de uitvoering van de taken in de afgelopen jaren budgettair neutraal verantwoord. De overschotten zijn daarbij toegevoegd aan de bestemmingsreserve 'Sociaal Domein'. De middelen blijven hierdoor beschikbaar voor dit taakgebied. In 2017 is € 0,5 miljoen onttrokken aan de reserve. Het saldo bedraagt ultimo

2017 circa € 3,9 miljoen en dient als dekking voor mogelijke financiële tegenvallers in 2018 en 2019. In dit kader kan bijvoorbeeld gedacht worden aan mogelijke financiële tegenvallers als gevolg van het relatief grote aandeel aan intensieve en hoogcomplexere jeugdzorg. Om deze risico's zo beperkt mogelijk te houden wordt ingezet op het voorliggend veld gericht op een verhoogde inzet van preventieve en lichte vormen van zorg. Dit wordt ondersteund door een actieplan bezuinigingen jeugd.

2. Zorgcontinuïteit

Naast financiële risico's kan er ook sprake zijn van bestuurlijke en imago-risico's. Als zorgaanbieders in de problemen komen brengt dat een risico met zich mee ten aanzien van de zorgcontinuïteit.

3. Sociale veiligheid

Ook in het kader van de sociale veiligheid worden bestuurlijke en imago-risico's onderkend. Om deze risico's tot een minimum te beperken is er een gemeentelijk sociaal calamiteitenplan vastgesteld. Bij acute situaties moet er gelijk worden gehandeld conform dit plan. Daarnaast wordt er ingezet op het verder vormgeven van een tijdige signalering van dreigende situaties.

4. Kwaliteit uitvoering en verantwoording

Sturing op kwalitatieve goede processen draagt bij aan het structureel borgen van een goede verantwoording. Als dit niet goed wordt vormgegeven loopt de gemeente een risico dat er niet voldaan wordt aan de verantwoordingsvereisten en er vervolgens, vaak duurdere, herstelacties moeten plaatsvinden. Een goede sturing op kwalitatieve processen draagt bij aan een integrale benadering van de zorgdoelen in het sociale domein.

5. Jeugd:

Wettelijke beperking Jeugdwet

De verwijzingen via de huisarts, kinderarts, specialisten en gecertificeerde instelling is een recht van de arts in Nederland. Dit geldt dus ook in de Jeugdwet. Ouders kunnen een verwijzing krijgen via artsen/specialisten. Daar wordt veel gebruik van gemaakt en deze 'verkorte route' is bekend bij veel ouders. De gemeente is echter wel

de betaler van deze hulp. Er is maar beperkt invloed op deze instroom. Verstevenigen van de afspraken en samenwerking met huisartsen en specialisten is een *must*, willen we de inzet naar dure specialistische zorg zelf meer in regie hebben.

Versterking van voorveld, vroeg signalering en preventie

De verschuiving naar lichtere zorg waar kan en focus op preventie komt tot nu toe onvoldoende op gang vanwege werkdruk en andere prioriteiten. Om (te snelle) inzet van dure specialistische hulp te voorkomen is dit wel een noodzakelijke slag.

6. WMO:

Toename aanvragen Begeleiding

De inzet van niet vrij toegankelijke ondersteuning vanuit de Wmo blijft doorgroeien ondanks de inzet van huizen van de wijk en andere vrij toegankelijke voorzieningen. De toekenningen van voorzieningen op grond van de Wmo is een open einde regeling. Het risico is mede dat de komende jaren de vraag om individuele voorzieningen blijft toenemen door:

- a. de vergrijzing van de inwoners in Moerdijk
- b. het landelijk afbouwbeleid van intramurale zorg, waardoor inwoners langer thuis blijven wonen

Naast een stijging van het aantal hulpvragen zullen deze ook complexer worden. Waardoor meer en duurdere ondersteuning ingezet moet worden.

7. Participatie

Ontwikkeling uitkeringsbestand

Mede dankzij het economisch herstel liet het uitkeringsbestand in 2017 een geringe afname zien. Door de forse toenames in de voorgaande jaren is het ondanks de afname in 2017 niet gelukt om de uitkeringen te verstrekken binnen het rijksbudget.

Risico's zijn vooral verbonden aan de grilligheid van de economische ontwikkeling en het uitkeringsgerechtigdenbestand alsmede de ontwikkelingen met betrekking tot het BUIG-budget (rijksbudget). In dit

kader is het van belang de ontwikkeling nauwlettend te volgen en daar waar mogelijk gebruik te maken van bestaande maatregelen, zoals de Vangnetregeling.

WVS

De risico's van het WVS zijn door het WVS berekend op € 6 miljoen. Het weerstandsvermogen van het WVS bedraagt ca. € 2 miljoen. Dat betekent dat de samenwerkende gemeenten het resterende risico dragen. Het Moerdijs aandeel in de niet afgedekte risico's bedraagt circa € 200.000.

• Intergemeentelijke samenwerking

1. Algemeen

Gemeenten bevinden zich in een voortdurend veranderende omgeving. Daarom wordt steeds gezocht naar een meer efficiënte en effectievere uitvoering van taken en activiteiten. Daar waar mogelijk wordt hierbij ingezet op samenwerking met andere gemeenten en private partijen. In de praktijk blijkt de kaderstelling en de controle ten aanzien van verbonden partijen en in het verlengde hiervan risicobeheersing complex te zijn. Met het oog op het versterken van de grip op verbonden partijen is in regionaal verband een 6-tal richtlijnen vastgesteld ten aanzien van onder andere de kaderstelling door de raden en de wijze van verantwoording door de verbonden partijen. Naast het toezien op het toepassen van deze richtlijnen wordt daarbij ingezet op het maken van duidelijke prestatieafspraken (bijvoorbeeld door middel van dienstverleningsovereenkomsten) en het goed monitoren van de uitvoering hiervan. Tot slot is in de regio een quickscan ontwikkeld gericht op een zevental risicovolle regelingen (o.a. BWB, OMWB, Veiligheidsregio, RWB en GGD). Op basis van deze scan kan besloten worden om een diepgaandere evaluatie uit te voeren.

2. Specifieke risico's

De risico's van de verbonden partijen zijn geïventariseerd. In het navolgende worden deze beschreven. De risico's met betrekking tot de gemeenschappelijke regelingen Werkplein en WVS zijn hier buiten beschouwing gelaten, omdat deze al zijn meegenomen bij het onderdeel sociaal domein.

RMD

Door de oprichting van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) verkeert de Regionale Milieudienst West-Brabant (RMD) sinds 1 januari 2013 in liquidatie. De RMD heeft geen personeel meer in dienst en er vindt geen productie meer plaats. Het algemeen bestuur van de RMD heeft inmiddels een besluit genomen over het treffen van een minnelijke schikking met de OMWB over de toepassing van het Sociaal Beleidskader (SBK) van maart 2013 en een voorgenomen besluit over voortijdige aflossing van een geldlening. De financiële consequenties ad € 197.160 zijn verantwoord in de gemeentelijke jaarrekening 2017.

Havenschap en Havenbedrijf Moerdijk

In het kader van de wijziging van de governancestructuur van het Havenschap is een integrale risicoanalyse op basis van de Risman methode opgesteld om de risico's die verbonden zijn met de overgang naar de nieuwe structuur inzichtelijk te maken. Hieruit blijkt dat de verzelfstandiging op zich geen grote risico's met zich heeft meegebracht voor het Havenschap en het nieuw opgerichte Havenbedrijf en voor zover ze aan de orde zijn, in de uitwerking van de nieuwe structuur goed zijn voorzien. Hiernaast kan worden vastgesteld dat het Havenbedrijf beschikt over adequate en extern geverifieerde risicoanalyses voor de reguliere exploitatie, de grondexploitatie en voor het 'compliancebeleid' (betreft reputatie en integriteit van de onderneming). Verder zullen de risico's van de GR jaarlijks gemonitord worden bij de vaststelling van de begroting en de kredietlimiet.

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VMWB)

De Veiligheidsregio geeft in zijn jaarstukken aan dat als gevolg van besluit van het algemeen bestuur om de algemene reserve op te heffen zij voor het berekende benodigde weerstandsvermogen van € 2,2 miljoen geen weerstandscapaciteit beschikbaar hebben. De 26 deelnemende gemeenten dienen in hun eigen weerstandsvermogen rekening te houden met de afdekking van de risico's binnen de Veiligheidsregio.

Rekening houdend met kans en impact van bovengenoemde risico's is in het weerstandsvermogen een bedrag van € 525.000 opgenomen.

- Grondexploitaties / ruimtelijke projecten

1. Algemeen

In 2017 is de economie verder aangetrokken en ook de vooruitzichten zijn positief. Dit geldt voor nagenoeg alle sectoren maar in het bijzonder voor de woningmarkt. Als gevolg hiervan zie je ook in de gemeente Moerdijk dat de huizenprijzen weer stijgen en is de bedrijvigheid aangetrokken. Desalniettemin zie je dat ontwikkelende partijen met de crisis nog in het achterhoofd toch ook nog wel terughoudend zijn in het nemen van risico's. Private partijen die zich op locaties inkopen zie je nog zelden. Het lastig verkrijgen van financiering (vooruitlopend op een gewijzigd bestemmingsplan) wordt hier nogal eens als oorzaak aangemerkt. Kortom, hoewel het ontwikkelen van gronden weer wat overzichtelijker wordt door toename in afzet, blijft een aanjagende en soms trekkende rol hierin door de overheid gewenst. Daarmee blijft risicomanagement dus ook bovenaan de agenda staan.

2. Specifiek (vertraging LPM)

T.b.v. het project LPM is de gemeente in afwachting van de bevindingen van het Europese Hof van Justitie, inzake de stikstofproblematiek (PAS). Indien en zodra hier uitspraak is gedaan zal de Raad van State het plan verder in behandeling nemen en uitspraak doen. De risico-inschatting ten aanzien van het LPM is voor € 2,5 miljoen meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

Voor het risico van afwaardering van gronden, met name de gronden van Caldic, is € 5 miljoen meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

In totaliteit is, rekening houdend met kans en impact, in het weerstandsvermogen een bedrag opgenomen van € 11.500.000 ten behoeve van de risico's inzake de grondexploitaties en ruimtelijke projecten. Als onderdeel daarvan is voor een grootschalig project in het centrum van Zevenbergen een bedrag van € 3.150.000

meegenomen in de risicoberekening.

- Moerdijkregeling

Als ondersteunende maatregel om de leefbaarheid in de kern Moerdijk te verbeteren is er een waarborgregeling tot stand gebracht met als doel een deel van de onzekerheid over de consequenties van de havenstrategie bij inwoners met een eigen woning weg te nemen. In totaal gaat het hierbij om circa 300 woningen. Volgens het afsprakenkader tussen gemeente, provincie en Havenbedrijf dekt het Havenbedrijf het financiële resultaat van de Moerdijkregeling in 2030, zodat er voor de gemeente geen direct financieel risico aan de regeling is verbonden.

Er zijn in 2014 bij de start van de regeling 3 scenario's in beeld gebracht, te weten een best case, based case en worst case, waarvan de prognoses uiteen lopen van € 4,8 miljoen negatief tot € 12 miljoen negatief in 2030. Het worst case scenario is daarmee ca. € 7 miljoen minder negatief dan bij de start van de regeling was berekend. Het based case scenario gaat uit van € 6,8 miljoen negatief, hetgeen ongeveer gelijk is aan de inschatting bij de start. Het maximale risico kan binnen het weerstandsvermogen van het Havenbedrijf worden afgedekt. Dit zal jaarlijks moeten worden beoordeeld. Om de werking en de financiële gevolgen van de regeling te monitoren is een administratiemodel opgezet, dat is beoordeeld door de accountant en dit wordt jaarlijks geactualiseerd. Naast het financiële risico is hier ook sprake van een bestuurlijk- en een imago-risico als de regeling niet blijkt te werken zoals is beoogd.

- Externe veiligheid

De brand bij Chemie-Pack op 5 januari 2011 heeft laten zien dat het risico van grootschalige incidenten en rampen voor de gemeente Moerdijk niet denkbeeldig is en de financiële gevolgen hoog kunnen zijn. De financiële impact van het risico wordt ingeschat op € 5 miljoen.

Er is een risico inzake een aansprakelijkstelling van de gemeente door omliggende bedrijven van Chemie Pack, die de gemeente Moerdijk, Veiligheidsregio en rijksoverheid verantwoordelijk houden voor de schade die zij zeggen te hebben geleden als gevolg van de brand. Hoewel het risico niet is in te schatten kan het uiteindelijk een

financieel effect hebben. De gemeente acht zich niet aansprakelijk en laat zich bijstaan door specialisten van Pels Rijcken Drooglever en Fortuyn advocaten. Met de Veiligheidsregio en de rijksoverheid zijn afspraken gemaakt om gezamenlijk op te blijven trekken en waar nodig tijdig af te stemmen.

Met de verzelfstandiging van het Havenschap is de verantwoordelijkheid met betrekking tot de haven- en terreinverordening overgegaan naar de gemeente. Die verantwoordelijkheid brengt bestuurlijke en imago-risico's met zich mee als er iets misgaat, maar ook financieel als de gemeente aansprakelijk wordt gesteld. Komend jaar zullen de risico's en de te nemen beheersmaatregelen nader in beeld worden gebracht.

Het maximaal verzekerde bedrag inzake juridische claims bedraagt € 2,5 miljoen. Eventuele juridische kosten vallen niet onder de verzekering.

Rekening houdend met de kans en impact is in totaliteit voor risico's inzake externe veiligheid € 1.500.000 meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

- Gemeentelijk vastgoed

De gemeente heeft diverse accommodaties in bezit en is verantwoordelijk voor het onderhoud van de openbare ruimte. Binnen het gemeentelijk vastgoed worden diverse risico's onderkend, zoals hogere exploitatiekosten en bodemverontreinigingen die niet kunnen worden verhaald op de vervuiler. De risico's met betrekking tot het beheer van de gebouwen en buitenruimte zijn afgedekt door middel van beheerplannen.

Rekening houdend met kans en impact is voor het gemeentelijk vastgoed rekening gehouden met € 250.000 in de berekening van het weerstandsvermogen.

- Bedrijfsvoeringsrisico's:

Binnen de gemeentelijke bedrijfsvoering wordt een aantal risico's onderkend op het gebied van ICT, personeel, inkoop en aanbesteding, huisvesting, fiscaliteit, het betalingsverkeer en juridische claims c.q.

aansprakelijkheid. Voor zover deze risico's niet zijn te vermijden, te mitigeren of te verzekeren zijn ze meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

Rekening houdend met kans en impact is voor de diverse bedrijfsvoeringsrisico's rekening gehouden met € 2.350.000 in de berekening van het weerstandsvermogen.

Specifiek:

Informatiebeveiliging

Het toenemend gebruik van digitale middelen brengt risico's met zich mee op het gebied van Informatiebeveiliging. Onze samenwerkingspartner ICTWBW spant zich, in opdracht van ons in, om de ICT-technische risico's te beperken. Dit doen ze o.a. door adequate voorzieningen te treffen voor back-up, virusscanning, spamfiltering, firewall inrichting etc. Ook met de partijen waaraan zaken zijn uitbesteed o.a. Pink Roccade (GBA) en ADP (personeelsinformatie) zijn contractuele afspraken gemaakt over informatiebeveiliging. Ondanks dat blijft het mogelijk dat we getroffen worden door informatie-beveiligingsincidenten. De gevolgen kunnen variëren van het volledig stil komen liggen van de organisatie bij een besmetting door ransomware of uitval van centrale ICT-Systemen tot het niet kunnen inloggen van een individuele medewerker. De risico's die hiermee samenhangen laten zich vaak moeilijk kwantificeren, omdat de extra kosten niet alleen bestaan uit eigen uren, een lagere productie en een slechtere dienstverlening.

Privacy en bescherming persoonsgegevens

Op 1 januari 2016 is de meldplicht datalekken ingegaan. Deze meldplicht houdt in dat organisaties direct een melding moeten doen bij de Autoriteit persoonsgegevens als ze een datalek hebben. Naar aanleiding van de meldplicht zijn diverse procedures opgesteld en is binnen de organisatie gecommuniceerd hoe er gehandeld moet worden in geval er sprake is van een datalek. De autoriteit persoonsgegevens heeft aangekondigd dat het toezicht verscherpt zal worden op toepassing van de privacywetgeving nadat op 25 mei 2018 de Algemene Verordening Gegevensbescherming van toepassing is

geworden. Nalatigheid kan leiden tot zeer hoge boetes.

Inkopen en aanbestedingen

In het inkoopbeleid is het risico benoemd op onrechtmatige en ondoelmatige inkopen. Dit betreft onder andere het risico dat niet voldaan wordt aan (Europese) wet- en regelgeving inzake aanbestedingen, het risico op onjuiste en onrechtmatige betalingen (frauderisico), dat inkopen worden gedaan door onbevoegde functionarissen en het risico dat inkopen verkeerd in de administratie worden geboekt, waardoor de jaarrekening en de programma-verantwoording uiteindelijk een verkeerd beeld schetsen van de werkelijkheid en hiermee de getrouwheid van de jaarrekening aantasten. Dit risico heeft zich voorgedaan bij de jaarrekening 2016, waardoor de accountant geen goedkeurende verklaring kon afgeven voor het onderdeel rechtmatigheid. Dit risico is ook voor de jaarrekening 2017 nog actueel. Het niet voldoen aan de inkoopregels is vooral een bestuurlijk en politiek risico.

Leges bestemmingsplannen ouder dan 10 jaar

Als gevolg van een uitspraak van de Hoge Raad in 2017 is de reparatiemaatregel om leges te kunnen heffen van bestemmingsplannen ouder dan 10 jaar verworpen. Het financiële gevolg van de uitspraak bedroeg voor de gemeente € 2,1 miljoen, waarvan € 1,6 miljoen voor 2017. Dit nadeel is verwerkt in de jaarrekening 2017. Er resteert nog een beperkt risico voor 2018.

- Rekeningrisico's:

Ten aanzien van de begroting worden financiële risico's onderkend van lagere inkomsten en/of hogere uitgaven.

Algemene uitkering Gemeentefonds

Gemeenten zijn in grote mate afhankelijk van de inkomsten van het rijk. De belangrijkste inkomstenstroom is de algemene uitkering. In de begroting 2018 is de algemene uitkering geraamd op basis van de uitgangspunten in de meicirculaire 2017. Risico ten aanzien van de raming algemene uitkering is met name dat er nog bijstellingen kunnen volgen in de loop van het begrotingsjaar. Daarnaast bevat de systematiek die het rijk toepast een risico. Dit houdt in dat steeds achteraf (na afloop van het boekjaar) door het rijk het totaal van de

algemene uitkering wordt afgestemd op het totaal van de rijksuitgaven. Toename (of afname) via deze methode wordt accres genoemd.

Open einde-regelingen

Voor een groot deel zijn de risico's met betrekking tot open einde regelingen al meegenomen bij de onderdelen gemeenschappelijke regelingen en sociaal domein. Voor de overige open einde-regelingen is met een bedrag rekening gehouden in het weerstandsvermogen.

Onvoorziene uitgaven

In de stelpost nieuw beleid is een bedrag opgenomen van € 100.000 voor niet voorziene nieuwe éénmalige uitgaven. Ook is een bedrag van € 100.000 opgenomen voor niet voorziene structurele uitgaven. In het meerjarenperspectief is het bedrag voor de structurele uitgaven cumulatief verwerkt. Of genoemde bedragen voldoende zijn is vooraf moeilijk aan te geven. Gelet op de ontwikkeling van deze raming de afgelopen jaren is er geen aanleiding om binnen de berekening van het weerstandsvermogen een bedrag op te nemen voor dit risico.

Rekening houdend met kans en impact en het mogelijk structureel karakter van de bovengenoemde rekeningrisico's is in het weerstandsvermogen rekening gehouden met een bedrag van € 1.650.000.

- Overige risico's:

Locaties windparken

Er zijn afspraken gemaakt tussen de provincie, regio en de gemeente Moerdijk over de te realiseren capaciteit windenergie op het grondgebied van West-Brabant en de gemeente Moerdijk. Het aanwijzen van de locaties inzake plaatsing van windparken c.q. windmolens ligt politiek en maatschappelijk erg gevoelig en vormt daarbij vooral een imago- en een bestuurlijk risico. Het college streeft in samenspraak met de provincie, belangengroeperingen en de dorpsafdelingen een gedragen gemeentelijk standpunt na waarin bij de verschillende uit te werken alternatieven gekeken wordt naar draagvlak en de invulling van de sociale randvoorwaarden.

Claims/ontwikkelingen

In de Kadernota 2018 en de meerjarenbegroting 2018-2021 is ingegaan op een aantal claims/ontwikkelingen, waarbij ter dekking van de te maken kosten primair gedacht wordt aan de inzet van de algemene reserve. Kon tot en met 2016 de algemene reserve in één keer worden ingezet ter bekostiging van de uitgaven, met ingang van 2017 moeten ook investering maatschappelijk nut (denk vooral aan investeringen in de openbare ruimte) worden geactiveerd. De werkwijze tot en met 2016 betekende dat van dergelijke investeringen in de begroting geen jaarlast werd verantwoord. Activeren van uitgaven geeft jaarlijkse kapitaallasten (rente en afschrijving). Daar waar in het verleden voorzien was om de algemene reserve mogelijk in te zetten voor nieuwe investeringen kan nu vanuit de reserve een bijdrage verstrekt worden ter compensatie van de afschrijvingslasten. Ook deze werkwijze betekent dan dat de exploitatie voor dit onderdeel niet belast wordt. Per toekomstige investering maatschappelijk nut zal een afweging gemaakt worden of dit wenselijk is. Daar waar sprake is dat na de levensduur van het maatschappelijk goed een herinvestering plaats moet vinden, is dekking van lasten via inzet van de reserve echter niet de meest voor de hand liggende optie.

Met betrekking tot de in het verleden benoemde claims/ontwikkelingen is vooralsnog eenzelfde wijze van dekking via de reserve gehanteerd. Voor alle duidelijkheid kan niet eerder over het inzetten van de reserve worden beschikt, dan nadat besluitvorming hierover door de gemeenteraad heeft plaatsgevonden.

Zaken waarvoor de algemene reserve mogelijk wordt ingezet om de kosten gemoed met de ontwikkeling te dekken zijn:

- herstructureren Huizersdijk	€	2.000.000
- gebiedsontwikkeling	-	2.500.000
- afschalen N285 Zevenbergen	-	1.400.000
- randweg Klundert	-	3.000.000
- mobiliteitsfonds	-	500.000
- Totaal	€	<u>9.400.000</u>

Onderstaand wordt in het kort een uitleg gegeven met betrekking tot de claims/ontwikkelingen:

- Herstructureren Huizersdijk

Op dit moment is nog niet aan te geven of de initiatief nemende partij tot daadwerkelijke realisering komt van dit project. Als het project definitief niet door gaat, komt het grootste deel van de claim te vervallen. Wel is dan nog een bedrag (max. € 500.000) nodig ten behoeve van het opknappen van het terrein (riolering, bestrating etc.).

- **Gebiedsontwikkeling**
In 2017 is het laatste gebiedsplan, kern Zevenbergen, vastgesteld. Alle kernen beschikken dan dus over een dergelijk plan. Deze claim/ontwikkeling is opgenomen om mogelijke uitvoering van zaken uit deze plannen te bekostigen.
Op dit moment is niet aan te geven of en zo ja de hoogte van mogelijke bedragen voor de uitvoering van zaken.
- **Afschalen N285 Zevenbergen**
Op het moment dat de Noordrand is gerealiseerd, moet de huidige provinciale weg (vanaf rotonde Noordrand/Oostrand tot aansluiting Noordrand op N285 ter hoogte van 7bergschen Hoeve) worden afgeschaald. Dit betekent dat de huidige N285 over deze lengte moet worden aangepast aan de nieuwe functie/status die deze weg krijgt. Hiervoor moeten kosten gemaakt worden.
- **Randweg Klundert**
In de raadsvergadering van 23 april 2015 is het startdocument vastgesteld voor het nieuwe project Randweg Klundert. Besloten is de mogelijke kosten gemoeid met de aanleg van de randweg niet als claim op te nemen. Dit laat onverlet dat binnen het project, na besluitvorming over go no go, de dekking nog niet geregeld is.
- **Mobiliteitsfonds**
Het in 2012 ingestelde frictiekostenbudget is met de nog lopende verplichtingen ten laste van dit budget nagenoeg op. Om ook de komende jaren in het kader van de doorontwikkeling van de organisatie te kunnen anticiperen op gewenste mobiliteitsbewegingen is een bedrag nodig.

Voorheen was ook een claim/ontwikkeling opgenomen voor de aanpassingen van de hal van het gemeentehuis van € 1 miljoen. Deze claim is nu onderdeel van de specifieke claims in de kadernota en de

kapitaallasten van de vermoedelijke investering zijn in de lasten voor nieuwe claims meegenomen. Vandaar dat de claim/ontwikkeling hier niet meer is opgenomen.

Naast deze mogelijke onttrekkingen zullen er de komende jaren ook mogelijke toevoegingen zijn aan de algemene reserve, t.w.:

-winstpotentie Grondexploitatie (maakt onderdeel uit van de incidentele uitkomsten van de meerjarenbegroting)	€	3.593.000
-afwikkeling Intergas	-	600.000
-bijdrage uit reserve bovenwijkse voorziening i.v.m. 'voorfinanciering' deellocatie Molenstraat uit centrumplan Zevenbergen	-	1.965.000
-saldo jaarrekening 2017	-	1.929.000
totaal	€	<u>8.087.000</u>

Onderstaand wordt in het kort een uitleg gegeven met betrekking tot de mogelijke toevoegingen aan de algemene reserve:

- **Winstpotentie Grondexploitatie**
De komende jaren, afhankelijk van de snelheid van de gronduitgifte, kan binnen de grondexploitatie een aantal complexen worden afgesloten, dan wel moet volgens de voorschriften tussentijds winst worden genomen. In totaal is hier een 'winstpotentie' aanwezig van € 3,6 miljoen. In de meerjarenbegroting 2018-2021 is hiermee al rekening gehouden en zijn deze inkomsten als incidentele baten verantwoord.
- **Afwikkeling Intergas**
In 2011 is Intergas Energie NV overgenomen door Enexis. Bij deze verkoop is een bedrag per aandeel ontvangen die de gemeente had in Intergas Energie NV. Ten behoeve van mogelijke risico's die zich nog voor zouden kunnen doen, is voor een periode van 5 jaar een bedrag van € 5 miljoen als garantiebedrag achter gehouden. Het eigen vermogen van Intergas, incl. dit garantiebedrag, bedraagt € 10,1 miljoen. Bij geen effectuering van de claims ontvangt Moerdijk medio 2018, als tot liquidatie van Intergas Energie NV wordt besloten op de aandeelhoudersvergadering, een bedrag van ca. € 600.000.

- Bijdrage vanuit reserve bovenwijkse voorzieningen
Bij het raadsbesluit van 17-12-2016 om een krediet beschikbaar te stellen voor project '153 Centrumontwikkeling Zevenbergen – realisatie deelloot Molenstraat', is besloten het ontbrekende bedrag binnen de reserve bovenwijkse voorzieningen aan te vullen vanuit de algemene reserve. Tevens is besloten de komende jaren de jaarlijkse toevoegingen aan de reserve bovenwijkse voorzieningen vanuit de diverse plannen over te heven naar (terug te betalen aan) de algemene reserve. Deze verplichting geldt tot het bedrag van de aanvulling vanuit de algemene reserve volledig is voldaan. In 2017 is het saldo van € 17.000 van de reserve bovenwijkse voorzieningen per 31-12-2016 overgeheveld naar de algemene reserve. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2017 zal worden voorgesteld het saldo van € 40.000 (stand 1-12-2017) van de reserve wederom over te hevelen.
- Saldo jaarrekening 2017
De conceptjaarrekening 2017 laat een positief saldo zien van ruim € 1,7 miljoen. Voorgesteld wordt om voor 3 activiteiten die in 2017 zijn gestart, maar pas een afronding krijgen in 2018, een bedrag van € 124.000 beschikbaar te stellen voor deze afronding. Resteert een saldo dat toegevoegd kan worden aan de algemene reserve van € 1.594.000. Dit bedrag kan nog wijzigingen omdat afwikkelingen over 2017 die plaatsvinden voor medio juni (start accountantscontrole) nog verwerkt moeten worden.

Op dit moment wordt niet gevraagd om voor de in dit onderdeel genoemde claims/ontwikkelingen middelen beschikbaar te stellen. Op het moment dat deze onderwerpen verder zijn uitgewerkt zal in een afzonderlijk raadvorstel hier nader op ingegaan worden. Dan wordt uw raad ook gevraagd hiervoor middelen beschikbaar te stellen en zal worden aangegeven op welke wijze in de dekking wordt voorzien. Voor de mogelijke toevoegingen geldt dat op het moment dat deze zich manifesteren in de reguliere bestuursrapportages/jaarrekeningen dit zal worden verwerkt.

Reserves/voorzieningen

In de jaarrekening 2017 is de werkelijke stand van de reserves en de voorzieningen opnieuw in beeld gebracht. Hieruit blijkt dat de omvang per 31-12-2017 als volgt is:

-algemene reserve	€	28,7 mln.
-bestemmingsreserve	-	38,5 mln.
-voorzieningen	-	25,8 mln.

In bovengenoemde cijfers is nog geen rekening gehouden met de uitkomst van de jaarrekening 2017.

Algemene reserve

De omvang van de algemene reserve bedraagt per 31 december 2017 € 28,7 miljoen. De algemene reserve heeft een belangrijke functie als algemeen weerstandsvermogen en buffer tegen niet gecalculerde risico's.

Met betrekking tot de algemene reserve speelt nog een aantal ontwikkelingen. Onderstaand worden deze benoemd:

- Weerstandsvermogen
Zoals vermeld bij het onderdeel 'weerstandstandsvermogen' in dit hoofdstuk is voor een weerstandsratio van 1,0 een bedrag als weerstandvermogen nodig van € 17,8 miljoen.
- Besluiten t.l.v. de algemene reserve vanuit eerder jaren en 2018 tot op heden
In 2018, dan wel t.b.v. de begroting 2018, zijn (tot en met de raad van maart 2018) enkele besluiten genomen, waarbij gelden zijn onttrokken aan de algemene reserve. Het betreft:

-nadeelcompensatie deelname GR ICT-WBW	€	18.000
-extra middelen nieuwe zaken (raad april 2016)	-	300.000
-uitvoering verbeterplan financiële en administratieve Organisatie (raad september 2017)	-	93.000
-voorbereidingskrediet Fijnaart-West	-	125.000
-sanering Bult van Pars (raad december 2017)	-	500.000
-intentieovereenkomst en krediet Zevenbergen-Noord (raad januari 2018)	-	150.000
-bijdrage aan provincie Noordelijke Randweg Zevenbergen (raad januari 2018)	-	200.000

-bijdrage aan provincie bushaltes Driehoefijzers Zeven-Bergschen Hoek (raad maart 2018)	- 66.000
-realisatie dorpshart Moerdijk (raad maart 2018)	- 106.000
Totaal	<u>€1.558.000</u>

Per saldo vindt dus een onttrekking plaats van € 1.558.000.

Rekening houdend met bovenstaande informatie (deels gebaseerd op aannames) kan het volgende overzicht worden gegeven:

Stand van de algemene reserve per 31-12-2017	€ 28,7 mln.
af: -omvang weerstandsvermogen	€ 17,8 mln.
-besluiten t.l.v. algemene reserve (t/m maart 2018)	- 1,6 mln.
-claims/ontwikkelingen	- <u>9,4</u> mln.
	- <u>28,8</u> mln.
	-/- € 0,1 mln.
Bij: -claims/ontwikkelingen	- <u>8,1</u> mln.
(Toekomstige) 'vrije ruimte' algemene reserve	<u>€ 8,0</u> mln.

Bestemmingsreserves

De omvang van de bestemmingsreserves bedraagt per 31-12-2017 € 38,5 miljoen.

Voorzieningen

De omvang van de voorzieningen bedraagt per 31-12-2017 € 25,8 miljoen.

Hoofdstuk 3 – Uitgangspunten t.b.v. het opstellen van de concept-meerjarenraming 2019-2022

Algemeen

De uitgangspunten die nodig zijn voor het opstellen van de concept begroting 2019 worden vastgesteld door de raad. Omdat de tijd tussen het vaststellen van de kadernota en de planningsdatum van het toezenden van de begrotingsboekwerken, rekening houdend met de vakantiemaanden, anders te kort zou zijn, zijn de afdelingen conform de begrotingsplanning reeds begonnen met het opstellen van de productramingen op basis van de voorgestelde uitgangspunten. De ramingen van de producten zijn uiteindelijk de basis voor de ramingen in de programmabegroting 2019-2022.

Bestaand beleid

De conceptbegroting wordt gebaseerd op bestaand beleid waarmee bij de vaststelling van de begroting 2018 rekening is gehouden. Dit zijn de begrotingsramingen voor 2018 e.v. jaren inclusief eventuele bezuinigingsmaatregelen waartoe in eerdere jaren door uw raad is besloten. Daarnaast zijn de structurele effecten van de jaarrekening 2017 en de 1e bestuursrapportage 2018 verwerkt.

Begrotingswijzigingen 2017 en 2018

Bij de opstelling van de conceptbegroting 2019 wordt met de door de raad tot en met juni 2018 vastgestelde begrotingswijzigingen rekening gehouden, evenals de structurele doorwerking van de 1e bestuursrapportage 2018.

Verder worden de structurele bedragen van de begrotingswijzigingen 2017 die na het gereedkomen van de begroting 2018 zijn vastgesteld ook meegenomen.

Autonome ontwikkelingen

De afgelopen 5 jaar (2013 t/m 2017) is het aantal inwoners toegenomen met totaal 347, dit is gemiddeld 70 per jaar. Voor de komende jaren gaan we er vanuit dat het aantal inwoners zal stijgen met 1 persoon voor elke nieuwe woonruimte. De verwachte ontwikkeling van het aantal woonruimten is gebaseerd op een planning van op te leveren woningen en te slopen woningen door de afdeling REO. Dit is voor 2018 per saldo 60

woningen, voor 2019 per saldo 75 woningen, voor 2020 per saldo 100 woningen en voor 2021 per saldo 100 woningen. Deze cijfers zijn ten opzichte van de prognoses in vorige jaren bijgesteld.

In de conceptbegroting 2018 wordt derhalve uitgegaan van de onderstaande prognose van het aantal inwoners en woonruimten. Deze cijfers worden gebruikt voor de meerjarige doorrekening van de algemene uitkering en de opbrengst van de OZB.

	Inwoners		Woonruimten	
		Verschil		Verschil
Werkelijk 1.1.2018	36.972		16.340	
Raming 1.1.2019	37.032	+ 60	16.400	+ 60
Raming 1.1.2020	37.107	+ 75	16.475	+ 75
Raming 1.1.2021	37.207	+ 100	16.575	+ 100
Raming 1.1.2022	37.307	+ 100	16.675	+ 100

Voorts wordt er in de concept-begroting zoveel mogelijk rekening gehouden met overige autonome ontwikkelingen, zoals bouwleges, aantal uitkeringsgerechtigden en areaaluitbreidingen. Ontwikkelingen moeten duidelijk kunnen worden vastgesteld op basis van kengetallen (hoeveelheden) en gemotiveerde toelichting. De autonome ontwikkelingen worden in principe gecompenseerd door een toename van de algemene uitkering; ook voor 2019 is dit het geval. Verder dient rekening gehouden te worden met eventueel opgelegd (rijks)-beleid.

Vervangingsinvesteringen

In de jaarschijven 2019-2021 van de meerjarenbegroting 2018-2021 is reeds rekening gehouden met diverse vervangingsinvesteringen voor tractie buitendienst, kantoorautomatisering, kantoorinventaris, buitensport en rioleringen zoals vermeld in bijlage 11 van het bijlagenboek behorende bij de begroting 2018. In deze kadernota is de jaarschijf voor 2022 toegevoegd. Jaarlijks wordt bij de vaststelling van de begroting ook voorgesteld de kredieten voor de vervangingsinvesteringen voor het betreffende begrotingsjaar beschikbaar te stellen.

Loonontwikkeling 2019

Door het Centraal Plan Bureau (C.P.B.) wordt jaarlijks in maart in het Centraal Economisch Plan een prognose voor o.a. de loonontwikkeling gepresenteerd. In het laatste C.E.P. van maart 2018 is de prognose voor 2018 en 2019 respectievelijk 2,2 en 3,2 procent toename. Deze cijfers zijn echter niet representatief voor de overheid. De loonontwikkeling in onze begroting wordt veelal gebaseerd op de Cao voor gemeenten. De huidige Cao-afspraken lopen tot 1 januari 2019. Over een nieuwe Cao voor 2019 is nu nog niets bekend. In de salarisramingen voor 2019 is vooralsnog geen verhoging meegenomen; de salariskosten zijn gebaseerd op het huidige loonniveau van 2018 inclusief de volledige cao-aanpassingen. Omdat in de geraamde algemene uitkering 2019 al rekening is gehouden met een loonontwikkeling voor 2019 van circa 3% is het verstandig om hiertegenover een stelpost in de begroting 2019 op te nemen voor een te verwachten loonontwikkeling; deze stelpost kan nu bepaald worden op € 500.000. Voor de reguliere periodieke verhogingen van salarissen van personeelsleden die daarvoor in aanmerking komen, wordt zoals gebruikelijk een extra bedrag bijgeteld, voor 2019 afgerond € 100.000. Deze bijtelling is vorig jaar in de meerjarenbegroting 2018-2021 al structureel verwerkt.

Prijsontwikkeling 2019

Ten aanzien van de berekening van de prijsontwikkeling is het gebruikelijk de prognose uit het Centraal Economisch Plan van het C.P.B. aan te houden. Voor 2019 is de prognose 2,3%. Dit percentage wordt bijgesteld met de werkelijke uitkomst over het begrotingsjaar 2018. Voor 2018 is het percentage nu vastgesteld op 1,6%, terwijl bij de begroting 2018 rekening is gehouden met 1,4%. Dit betekent dat een correctie plaats moet vinden met 0,2%. De samengestelde prijsontwikkeling voor 2019 bedraagt derhalve 2,5% (2019 2,3% met correctie 2018 van 0,2%). Voorstel is om voor 2019 en verder, net als in de begroting 2018, van deze handelwijze af te wijken, en voor de reguliere budgetten geen indexering toe te passen.

Hierop geldt één uitzondering betreffende de beheerplannen. Vanaf 2012 is het uitgangspunt om hierop de CROW-index toe te passen, over het laatste volledige jaar. Voor 2018 is de gemiddelde index van 2016 toegepast (1,25%, een kostenverhoging van € 72.000 structureel). Voor 2019 is de index over 2017 van toepassing, deze bedraagt 2,07%. In geld betekent dit een kostenverhoging van € 125.000 structureel.

Tarieven belastingen en retributies

Het is gebruikelijk om de aanpassing van de diverse tarieven voor de belastingen en andere heffingen jaarlijks gelijk te stellen aan de prijsontwikkeling zoals hiervoor is berekend. Voor 2018 kwam dit uit op een percentage van 2%. Zoals hiervoor aangegeven komt de gecorrigeerde prijsindex voor 2019 uit op 2,5%. Voor de afvalstoffenheffing blijft het gebruikelijke principe van 100% kostendekkendheid van kracht. Bij de tarieven voor de onroerende zaakbelastingen zal tevens rekening worden gehouden met de effecten van de herwaardering per 1-1-2018 (heffingsmaatstaf voor het belastingjaar 2019). In november/december 2018 bij het voorstel tot aanpassing van de belastingverordeningen zal dit als volgt worden toegepast. Bij stijging van de economische waarde zullen de tarieven evenredig worden verlaagd. Bij daling van de economische waarde zullen de tarieven worden verhoogd. Deze systematiek passen we al jaren toe. De effecten van de herwaardering hebben op deze wijze geen invloed op de inkomsten uit onroerende zaakbelastingen binnen de gemeentelijke begroting.

Voor de tarieven van de afvalstoffenheffing en rioolrechten is het totale kostenniveau pas bekend na afronding van de conceptbegroting 2019. De hieruit voortvloeiende tariefaanpassing zal meegenomen worden in de belastingvoorstellen van november/december 2018.

Met betrekking tot de afvalstoffenheffing kan nu al gemeld worden dat voor 2019 een tariefsverhoging wordt verwacht van tussen de 4,5 en 8 procent. De stijging wordt veroorzaakt door een toename in kosten van het verwerken van afval en grondstofstromen bij de kunststofverpakkingen en op de milieustraat. Daarnaast is de exploitatie van de milieustraat opnieuw aanbesteed. De totale stijging van de kosten ligt tussen de € 140.000 en € 260.000 per jaar. In de gunstige situatie zijn we circa € 100.000 minder kwijt aan exploitatie en transport (salariskosten). Hierover wordt nog overleg gevoerd tussen Moerdijk en Afvalservice Breda.

Rekening houdend met het bovenstaande uitgangspunt kan van de diverse tarieven van belastingen, heffingen en rechten voor 2019 het volgende overzicht worden gegeven. Bij de afvalstoffenheffing is zowel het tarief weergegeven wanneer uitgegaan wordt van 4,5%, als van 8%.

Belasting/heffing/recht	2018	2019
Onroerende-zaakbelastingen:		
Eigendom woning over de WOZ-waarde	0,0945%	0,0969%
Eigendom niet-woning over de WOZ-waarde	0,2960%	0,3034%
Gebruik niet-woning over de WOZ-waarde	0,2416%	0,2476%
Afvalstoffenheffing:		
Eenpersoonshuishouden	€ 159,53	€ 166,71/€ 172,29
Meerpersoonshuishouden	€ 212,70	€ 222,27/€ 229,71
Rioolrechten:		
Eenpersoonshuishouden	€ 181,50	€ 186,00*
Meerpersoonshuishouden	€ 242,00	€ 248,00*
Toeristenbelasting, per overnachting	€ 1,19	€ 1,22

* = uitgegaan is ook hier van 2,5%. Uiteindelijk kan dit op basis van 100%-kostendekkendheid uitkomen op een ander percentage.

De lastendruk van de gezinsgebonden belastingen voor een meerpersoonshuishouden met een (gemiddelde) koopwoning van € 218.000 is als volgt:

Belasting/heffing	2018	2019	stijging
OZB-eigendom	€ 206,01	€ 211,24	
Afvalstoffenheffing	€ 212,70	€ 222,27/€ 229,71	4,5%/8%
Rioolrecht	€ 242,00	€ 248,00*	
Totaal	€ 660,71	€ 681,51/€ 688,95	3,1%/4,3%

* = uitgegaan is ook hier van 2,5%. Uiteindelijk kan dit op basis van 100%-kostendekkendheid uitkomen op een ander percentage.

Berekening Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Bij de berekening van de algemene uitkering zijn de bedragen per eenheid gebaseerd op de maartcirculaire 2018 en op de laatst bekende eenheden voor de diverse maatstaven. De uitkeringsfactoren zijn eveneens gebaseerd op de gegevens uit de maartcirculaire 2018. Hierin zijn de accressen en de ontwikkeling van de uitkeringsbasis tot en met 2022 verwerkt. De uitkeringsfactoren voor 2018 tot en met 2022 zijn nu als volgt:

Jaar	Uitkeringsfactor	Wijziging factor	Wijziging uitkering (bruto)	Wijziging cumulatief
2018	1,523			
2019	1,607	+0,084	+ € 2.016.000	+ € 2.016.000
2020	1,647	+0,040	+ € 964.000	+ € 2.980.000
2021	1,670	+0,023	+ € 554.000	+ € 3.534.000
2022	1,708	+0,038	+ € 912.000	+ € 4.446.000

Bovenstaande cijfers omvatten slechts een deel van de wijziging van de algemene uitkering voor onze gemeente. Andere factoren die de hoogte van de uitkering beïnvloeden zijn o.a. de hoogte van de WOZ-waarden, het aantal inwoners, het aantal uitkeringsontvangers, maar ook kunnen tarieven per eenheden aangepast worden.

Wat opvalt in het overzicht is dat de uitkeringsfactor vanaf 2019 flink oploopt. Dit is een gevolg van een positieve bijstelling van de accressen die is verwerkt in de maartcirculaire 2018. Deze niet gebruikelijke circulaire is uitgebracht om de effecten uit het regeerakkoord Rutte III te vertalen naar het gemeentefonds. De hogere accressen voor 2019 e.v. zijn een gevolg van oplopende rijksuitgaven in verband met beleidsintensiveringen door het kabinet Rutte III (circa € 14 miljard), een verhoging van de verwachte loon/prijsontwikkeling (o.b.v. prognoses CPB) en vanwege autonome groei. Voor Moerdijk leiden met name de hogere accressen tot de toename van de algemene uitkering zoals in de tabel hiervoor is weergegeven. Dit is echter een bruto toename. Er spelen meerdere zaken die een beslag zullen gaan leggen op deze extra middelen. Dit betreft:

Loonontwikkeling 2019

In de raming van de algemene uitkering voor 2019 is rekening gehouden met een bepaalde loon-prijsontwikkeling. Het rijk baseert zich daarbij op de prognoses van het Centraal Plan Bureau. De salariskosten voor 2019 worden geraamd op basis van de tot en met 2018 geldende Cao; voor 2019 zijn nog geen cao-afspraken gemaakt. Omdat in de algemene uitkering een loonontwikkeling van circa 3% is verwerkt, is het aan te bevelen onder de uitgaven een stelpost voor de verwachte loonontwikkeling op te nemen. Voor Moerdijk betekent dit een bedrag van € 500.000 (3% van de totale loonkosten van circa € 17 miljoen).

Afrekening accres 2017

De omvang van het gemeentefonds groeit of daalt mee met het uitgavenpatroon van het rijk. De verwachte werkelijke uitgaven van het rijk over 2017 zullen circa € 80 miljoen lager uitkomen dan eerder begroot en verwerkt in de algemene uitkering. Het structurele effect hiervan voor Moerdijk zal uitkomen op circa € 160.000 nadelig.

Correctie toevoegingen vanuit BCF

Het rijk is in de huidige berekeningen uitgegaan van een jaarlijks overschot op het BTW-compensatiefonds (BCF), dat beschikbaar is voor toevoeging aan het gemeentefonds. Gelet op de toenemende uitgaven van de gemeenten is dit echter niet realistisch. Het is daarom aan te bevelen om het voordelig effect van deze toevoegingen te corrigeren op de inkomsten. Voor Moerdijk gaat dit om een correctie van € 700.000 in 2019 oplopend tot € 1.000.000 in 2022.

Uitvoering taken Interbestuurlijk Programma (IBP)

Zoals in hoofdstuk 1 al verwoord doet het rijk een beroep op gemeenten om mee te doen aan de uitvoering van het IBP. Er zullen door het rijk specifieke middelen beschikbaar worden gesteld, maar de algemene aanname is dat de gemeenten de extra middelen uit de algemene uitkering hiervoor zullen inzetten. Vanuit het rijk zullen deze middelen echter niet 'geoormerkt' worden. De gemeente maakt zelf keuzes of en in welke mate zij een bijdrage leveren aan deze opgaven. Op dit moment wordt voor de uitvoering van het IBP dan ook een pm-raming opgenomen. Daadwerkelijke invulling zal richting de begroting in combinatie met de effecten van het coalitie-, college en/of raadsprogramma plaatsvinden.

Samengevat levert dit de volgende cijfers op:

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2019	2020	2021	2022
Totaal effect maartcirc. (excl.soc.domein)	2.600	3.400	4.100	4.900
Correctie loonontwikkeling	-500	-500	-500	-500
Afrekening accres 2017	-160	-160	-160	-160
Correctie BTW-compensatiefonds	-700	-800	-900	-1.000
Uitvoering IBP	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Saldo	1.240	1.940	2.540	3.240

De verwachting is dat in de meicirculaire 2018 geen grote afwijkingen zullen optreden ten opzichte van deze cijfers.

Nieuwe ontwikkelingen

Vorig jaar was er nog sprake van dat de methodiek 'samen trap op, samen trap af' wellicht beëindigd zou worden, maar de regering heeft inmiddels besloten deze normeringsmethodiek voort te zetten. Met ingang van 2019 zullen de uitkeringen sociaal domein worden samengevoegd met de algemene uitkering. In de komende meicirculaire zal dit verder worden toegelicht en uitgewerkt. De verdeling zal dan echter nog gebaseerd zijn op het huidige verdeelmodel. Pas in de meicirculaire 2019 zal het inweven van de uitkeringen sociaal domein in de verdeelmaatstaven van de algemene uitkering plaatsvinden. Dit zal leiden tot herverdeeffecten. Als dit tot grote verschillen leidt zal dit in circa 3 jaar worden afgebouwd. De gevolgen voor Moerdijk zijn nu nog niet in te schatten.

Berekenen van bespaarde rente over reserves en voorzieningen

Volgens de huidige regels in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is het toegestaan om rente te berekenen over de eigen financieringsmiddelen. In het meerjarenperspectief wordt dus ook voor 2019 en volgende jaren het berekenen van bespaarde rente over reserves en voorzieningen toegepast.

Sociaal domein

In de jaren 2015 tot en met 2017 is het uitgangspunt gehanteerd om de lasten en baten binnen het sociaal domein, t.w. de gedecentraliseerde taken per 2015 van Jeugdwet, Wmo 2015 en Participatiewet en de eerder overgedragen taak hulp in de huishouding budgettair neutraal te verwerken in de begroting. Vorig jaar is besloten om met ingang van de begroting 2018 dit budget-neutrale uitgangspunt geleidelijk af te bouwen. In die zin dat in 2018 33% wordt meegenomen in het begrotingsresultaat, in 2019 67% en vanaf 2020 100%. Voor de meerjarenramingen 2018-2021 betekende dit een positief effect, omdat er sprake was van een verwacht overschot op de middelen voor het sociaal domein.

Over het jaar 2017 is er voor het eerst sprake van een tekort op het sociaal domein, met name door de toegenomen kosten voor het onderdeel Jeugd.

Volgens de actuele ramingen zet deze trend zich in de komende jaren door. Als we het vorig jaar gewijzigde uitgangspunt blijven volgen, betekent dit dat het verwachte tekort over 2018 voor 67% ten laste van de gereserveerde middelen wordt gebracht en het tekort over 2019 voor 33%. Vanaf 2020 zal een eventueel tekort volledig ten laste van het begrotingsresultaat komen. Dit effect is in deze kadernota nu verwerkt en dit betekent een aanzienlijke negatieve correctie, omdat we van een ruim positief resultaat naar een tekort gaan.

In de tabel in hoofdstuk 5 is dit verwerkt in de regel Correctie saldo sociaal domein; deze correctie loopt van € 1,4 miljoen in 2019 naar € 2,4 miljoen in 2021 en 2022.

Het saldo van de reserve sociaal domein is per 31-12-2017 € 3,9 miljoen. De verwachting is dat dit bedrag toereikend zal zijn voor de verwachte tekorten over 2018 en 2019. Een eventueel restsaldo per 1 januari 2020 kan dan door de gemeenteraad worden herbestemd.

Stelpost nieuw beleid

Sinds 2018 is in de stelpost nieuw beleid een bedrag opgenomen van € 100.000 voor niet voorziene nieuwe éénmalige uitgaven. Ook is een bedrag van € 100.000 opgenomen voor niet voorziene structurele uitgaven. In het meerjarenperspectief is het bedrag voor de structurele uitgaven cumulatief verwerkt. Deze lijn wordt ook in het meerjarenperspectief 2019-2022 doorgetrokken.

Nieuwe ontwikkelingen

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de nieuwe ontwikkelingen waarvan nu ingeschat wordt dat deze in 2019 en volgende jaren onontkoombaar zijn. Alle nieuwe ontwikkelingen waarbij keuzemogelijkheden zijn, zijn in de lijn van een beleidsarme kadernota niet meegenomen.

Met de nieuwe ontwikkelingen zijn de volgende structurele en incidentele middelen gemoeid:

<u>jaar</u>	<u>structureel</u>	<u>incidenteel</u>	<u>totaal</u>
2019	€ 413.000	€ 832.000	€ 1.245.000
2020	- 411.000	- 216.000	- 627.000
2021	- 409.000	-	- 409.000
2022	- 407.000	-	- 407.000

Het benodigde bedrag voor deze nieuwe ontwikkelingen zal als stelpost worden opgenomen in de meerjarenbegroting. De middelen kunnen pas worden ingezet nadat de gemeenteraad via een afzonderlijk voorstel dat voorgelegd wordt hiertoe besluit.

Grote afwijkingen binnen bestaand beleid

In bijlage 2 wordt een aantal zaken benoemd waarvan de financiële effecten zijn meegenomen in de uitkomsten van deze kadernota. Het betreft aanpassingen op basis van de jaarrekening 2017 en ontwikkelingen in de loop van 2018. Per saldo gaat het om de volgende bedragen (-/- = voordeel):

<u>jaar</u>	<u>structureel</u>	<u>incidenteel</u>	<u>totaal</u>
2019	€ -/- 486.000	€ -	€ -/- 486.000
2020	- -/- 322.000	-	- -/- 322.000
2021	- -/- 145.000	-	- -/- 145.000
2022	- -/- 34.000	-	- -/- 34.000

Het meerjarige voordelige verschil is grotendeels het gevolg van een aanzienlijke toename van de BUIG-uitkering die de gemeente van het rijk ontvangt ter dekking van de uitkeringen Participatiewet (werk en inkomen).

Hoofdstuk 4 – Financieel meerjarenperspectief 2019-2022

Rekening houdend met de uitgangspunten genoemd in deze kadernota, de financiële effecten van de in de bijlage genoemde 'nieuwe ontwikkelingen' en de effecten vanuit het overzicht 'grote afwijkingen binnen bestaand beleid', kan het volgende overzicht gegeven worden van de uitkomsten in meerjarenperspectief.

(bedragen x € 1.000; - = nadelig)

Omschrijving	2019	2020	2021	2022
Algemene dienst begrotingsresultaat 2018	1.361	1.849	1.689	1.689
Structurele doorwerking begrotingswijz.2017 (o.a. 2e berap)	-229	-217	-229	-199
Begrotingswijzigingen 2018 (t/m april 2018)	-158	-145	-132	-131
1e Bestuursrapportage 2018	0	0	0	0
subtotaal	973	1.487	1.327	1.358
Loonontwikkeling 2018	-139	-147	-150	-250
Prijsontwikkeling 2018 (beheerplannen)	-125	-125	-125	-125
Belastingen: 2,5% prijsontwikkeling	406	406	406	406
Algemene uitkering 2019-2022 (op basis van maart-circulaire 2018)	2.573	3.425	4.106	4.949
Algemene uitkering 2019-2022: correcties en stelposten	-1.360	-1.460	-1.560	-1.660
Integratie- en decentralisatieuitk. gemeentefonds (excl.soc.domein)	37	37	37	37
Correctie saldo sociaal domein	-1.446	-2.233	-2.413	-2.413

Omschrijving	2019	2020	2021	2022
Bestaand beleid (grote afwijkingen)	486	322	145	34
Stelpost nieuw beleid				-100
Nieuwe ontwikkelingen	-1.245	-627	-409	-407
Totaal algemene dienst (voorlopig)	161	1.085	1.365	1.829

Totaal grondexploitatie	948	711	2.321	75
Totaal begrotingsresultaat (voorlopig)	1.109	1.796	3.686	1.904

waarvan structureel	1.023	1.278	1.446	1.910
waarvan incidenteel	86	518	2.240	-6

Toelichting:

Algemeen:

Bij de beoordeling van de gemeentelijke begroting door Gedeputeerde Staten worden de effecten vanuit de grondexploitatie aangemerkt als een éénmalig voor- of nadeel. Bij de beoordeling van de structurele begrotingspositie wordt deze uitkomst niet meegenomen. Voor het begrip 'reëel sluitende begroting' dat door GS wordt gehanteerd is in bovenstaand overzicht de regel 'waarvan structureel' van belang.

Verder kan nog opgemerkt worden dat hoe verder de cijfers in de tijd geprojecteerd zijn, hoe minder hard deze zijn.

Bijlage 1

Totaaloverzicht Nieuwe ontwikkelingen 2019 e.v.

Jaarlijkse lasten

Progr. nr.	Omschrijving	Form. nr.	Investering	Kosten per jaar	I of S	Dekking	Wettelijke taak	Opmerkingen	2019	2020	2021	2022
1	Onderhoud verdedigingswerken; inventarisatie	4		€ 25.000	I	nee	ja	Gemeente is eigenaar van rijksmonumentale verdedigingswerken en heeft een instandhoudingsplicht. Eenmalige inventarisatie is nodig om te bepalen wat de structurele onderhoudskosten moeten zijn op basis van de nog vast te stellen visie.	25.000	0	0	0
1	Ontvangstplicht baggeren watergangen	6		2019: € 707.850 2020: € 471.900 vanaf 2021: € 256.049	S	nee	nee	Het waterschap Brabantse Delta baggert normaliter iedere 7 à 10 jaar de gemeentelijke watergangen in het kader van onderhoud t.b.v. waterkwaliteit /kwantiteit (doorstroming). Vanuit de overeenkomst met het waterschap heeft de gemeente Moerdijk een ontvangstplicht van slib die vrijkomt bij het baggeren van watergangen. Voor de financiering van de ontvangstplicht is destijds er niet voor gekozen om een voorziening te vormen. Doordat er nu een aantal jaren geen baggerwerkzaamheden zijn uitgevoerd door het waterschap is de eerste prioriteit om een inhaalslag te maken qua opschonen van de watergangen. Na de inhaalslag zal er gewerkt worden naar een 8 jaren cyclus. Voor de gemeente is het najaar van 2017 gezamenlijk in beeld gebracht waar de prioriteit zit en om hoeveel baggerspecie het gaat. In verband met de huidige slechte kwaliteit van het watersysteem is afgesproken om de kernen Willemstad, Klundert en Zevenbergen de hoogste prioriteit te geven in het uitvoeringsprogramma 2019-2026. Dit betekent dat voor 2019 en 2020 eenmalig extra financiële middelen nodig zijn om de ontvangstplicht te kunnen bekostigen als gevolg van deze inhaalslag. Daarentegen zijn er in de afgelopen 5 jaar geen structurele kosten gemaakt door de gemeente als gevolg van de achterstand bij het waterschap. In 2013 waren deze gecalculeerd op structureel € 195.000 gemiddeld / jaar	256.000	256.000	256.000	256.000
					I	nee	nee		452.000	216.000	0	0
1	Asbest in gemeentelijk vastgoed	8	p.m.	€ 50.000	I	nee	ja	Inventariseren van het gemeentelijk vastgoed op asbesthoudend materiaal en het saneren hiervan. Vanuit veiligheidsoverwegingen worden niet enkel asbestdaken verwijderd, maar wordt ook ander asbesthoudend materiaal geïnventariseerd en waar mogelijk gesaneerd. De verwachting is dat de inventarisaties uit de geraamde kosten gedekt kunnen worden. De kosten voor de sanering zijn echter nog niet in te schatten	50.000	0	0	0
1	Brandveiligheid gemeentelijk vastgoed	9	p.m.	€ 130.000	I	nee	ja	Het gemeentelijk vastgoed en de schoolgebouwen basisonderwijs worden geïnspecteerd om per pand de eventuele tekortkomingen en bijbehorende kostengevolgen in beeld te brengen. Voor de inventarisaties is reeds krediet beschikbaar gesteld echter voor de uitvoering nog niet. Op basis van deze inventarisatie worden per pand de concrete maatregelen en kosten bepaald waarna voor de totale portefeuille een raadsvoorstel opgesteld zal worden. De	130.000	0	0	0
3	Inrichting omgeving Keenesluis (na restauratie)	13		€ 50.000	I	nee	nee	Het waterschap Brabantse Delta heeft een budget gereserveerd voor het restaureren van de Keenesluis bij de Barlaaksdijk in Standdaarbuiten. De Keenesluis heeft voor de gemeente zowel cultuur-historisch als toeristisch waarde. Om de Keenesluis toeristisch-recreatief toegankelijk te maken dient de omgeving van de Keenesluis ingericht worden. Om de cultuur-historische en toeristische waarde nog verder te verhogen wordt er een groot schoeprad teruggebracht in de sluis De kosten voor het terugbrengen van het schoeprad worden voor rekening genomen door de provincie Noord-Brabant, Rijkswaterstaat en Rabobank West-Brabant Noord.	50.000	0	0	0
3	Implementatie Omgevingswet	15		€ 100.000 in 2019; jaren daarna: p.m.	S	nee	ja	Reeds in 2017 en 2018 was in de begroting budget opgenomen. Verdere financiële ruimte is incidenteel nodig in 2019, 2020 en verder. Gezien het uitstel van de wet is deze grotendeels niet gebruikt. De wet treedt op 1 januari 2021 in werking. In december 2017 is door de Raad het startdocument voor het projectmatig oppakken van de implementatie vastgesteld.	100.000	0	0	0

Progr. nr.	Omschrijving	Form. nr.	Investering	Kosten per jaar	I of S	Dekking	Wettelijke taak	Opmerkingen	2019	2020	2021	2022
5	Vorbereiden archieven op verplichte overbrenging	18		€ 25.000	I	nee	ja	In de archiefkelder van het gemeentehuis bevinden zich alle papieren archiefstukken die sinds het ontstaan van de gemeente Moerdijk na de herindeling zijn gevormd. Volgens de Archiefwet 1995 zullen deze binnen 20 jaar na afsluiting moeten worden overgebracht naar een permanente archiefbewaarpplaats, in ons geval het West-Brabants Archief. De archiefinspecteur ziet hier op toe. Voordat overbrenging op verantwoorde wijze kan plaatsvinden, dienen de dossiers geschoond te worden en moet op basis van de raadpleegfrequentie de keuze worden gemaakt de dossiers te digitaliseren danwel analoog over te brengen. Voor de bouwdoSSIERS is voorgesteld om deze digitaal over te brengen, zodat het totale overgebrachte bouwarchief digitaal beschikbaar is. Er is nu geen zicht op de hoeveelheid werk die dit met zich meebrengt en welke keuzes er gemaakt dienen te worden voor wat betreft digitalisering. Voorgesteld wordt om voor een bedrag van € 25000 een pilot te doen om voor een gedeelte van het archief de benodigde werkzaamheden uit te kunnen voeren. Hiermee krijgen we een representatief beeld van het totale project dat uitgevoerd moet worden om alle archiefstukken voor te bereiden op overbrenging; digitaal of analoog.	25.000	0	0	0
5	Databeheer teams Infrastructuur en Woonomgeving & Vastgoed	24	€ 300.000	Structureel € 74.000 Kap.lasten: € 75.000 + 7620	beide	nee	nee	Voor een goede invulling en continuering van het data- en functioneel beheer van de teams <i>Woonomgeving & Vastgoed</i> en <i>Infrastructuur</i> van het Domein <i>Ondernemen en Leefomgeving</i> , dient een nieuw informatiesysteem met de benodigde beheer-capaciteit te worden aangeschaft. De hiermee gemoeide kosten worden geraamd als volgt: Eenmalig € 300.000 t.b.v. het project in 2019. (investering?) Structureel € 69.000 per jaar (schaal 9) t.b.v. structurele capaciteit (eerste 2 jaar inhuur, daarna overgang naar vast) € 5.000 extra budget voor Domein IDV, licentiekosten.	157.000	155.000	153.000	151.000
Totaal									1.245.000	627.000	409.000	407.000

	Incidenteel	Structureel	Totaal
Wettelijke en ged.wettelijke taken	€ 330.000		
Contractuele verplichtingen	€ 452.000	€ 413.000	
Niet-wettelijke taken	€ 50.000		
Totaal	€ 832.000	€ 413.000	€ 1.245.000

Bijlage 2								
Grote afwijkingen binnen bestaand beleid								
- = voordeel								
Nr.	Progr.	Onderwerp	Omschrijving begrotingspost	2019	2020	2021	2022	Toelichting en onderbouwing
1	1	Onderwijs	Leerlingenvervoer	151.000	151.000	151.000	151.000	Bijstelling raming op basis van kostenniveau in 2017 en 2018
2	1	Volksgezondheid	Bijdrage aan GGD	48.500	48.500	48.500	48.500	Hogere bijdrage GGD op basis van de ontwerpbegroting 2019
3	1	Opvang vluchtelingen	Subsidie minus rijksbijdrage	46.000-	46.000-	46.000-	46.000-	De rijksbijdrage is verlaagd, maar ook de subsidie aan de Stichting Vluchtelingenwerk. Daarnaast is de uitvoering door het Werkplein vervallen
4	1	Volksgezondheid	Sporten en bewegen in de buurt	88.000	88.000	88.000	88.000	Op basis van nieuwe aanbesteding worden de buurtsportcoaches nu ingezet door Sport & Welzijn Moerdijk. De kosten zijn aanzienlijk toegenomen.
5	2	Ruimtelijke ordening	Externe adviseurs tbv bestemmingsplannen	110.000	130.000	162.500	162.500	Bijstelling budgetten voor actualisatie bestemmingsplannen o.b.v. actuele planning
6	2	Rationeel wegbeheer	Klein onderhoud & Klachten en meldingen	60.000-	60.000-	60.000-	60.000-	Op basis van de werkelijke uitgaven in de afgelopen drie jaar zijn de budgetten naar beneden bijgesteld. Het beeldkwaliteitsplan is leidend voor het uit te voeren onderhoud
7	3	Werk en inkomen & participatie	Uitvoering door Werkplein Hart van West-Brabant	220.731	199.843	219.029	247.893	Hoger bijdrage aan het Werkplein in de organisatiekosten (apparaatskosten) o.b.v. de ontwerpbegroting 2019-2022
8	3	Werk en inkomen & participatie	Uitgaven diverse uitkeringen/voorzieningen minus rijksbijdrage	1.132.500-	1.132.500-	1.132.500-	1.132.500-	Het bedrag aan uitkeringen is licht gedaald. De BUIG-uitkering van het rijk komt fors hoger uit, vanwege de overgang van een historisch verdeelmodel naar een objectief verdeelmodel
9	4	Veiligheid	Bijdrage Omgevingsdienst MW-Brabant	151.000-	151.000-	151.000-	151.000-	De bijdrage voor Moerdijk is op basis van de ontwerp-begroting 2019 verlaagd. Met name door afname van het aantal uren voor verzoektaken.
10	4	Veiligheid	Bijdrage Veiligheidsregio MW-Brabant	111.306	198.596	286.333	379.384	De bijdrage aan de Veiligheidsregio wordt voor Moerdijk verhoogd enerzijds door een aanpassing van de verdeelsleutel en anderzijds per saldo hogere totale kosten door het wegvallen van de opbrengsten van het Openbaar Meldsysteem (OMS).
12	5	Belastingen	Bijdrage aan belastingsamenwerking BWB	38.000	38.000	38.000	38.000	Hogere bijdrage aan BWB op basis van de voorlopige begroting voor 2019-2022. Verhoging van € 38.000 gevolg van nieuw beleid in Kadernota 2019 van BWB. Betreft o.a. Taxeren naar m2 en Kosten DigiD.
13	5	Gemeenteraad	Kosten accountant	45.450	45.450	45.450	45.450	Voor de controle van de boekjaren 2017 en 2018 is een contract gesloten met een nieuwe accountant. Mede gelet op de werkelijke kosten in 2016 en 2017 moet rekening gehouden worden met aanzienlijk hogere kosten
14	5	Overheadkosten	Mutatiebijhouding BAG en BGT	69.000	69.000	69.000	69.000	Teneinde het beheer van de registraties BAG en BGT op het gewenste niveau van informatieveiligheid te brengen is uitbreiding van de capaciteit met 1 fte noodzakelijk gebleken (een en ander o.b.v. de ENSIA-rapportage 2017)
15	5	Overheadkosten	Kosten informatisering	58.300	58.300	58.300	58.300	Voornl.hogere kosten van nieuwe of vernieuwde software (o.a. PinkRocade en Zorgned; verhoging SBA n.a.v. nieuwe aanbesteding)

Nr.	Progr.	Onderwerp	Omschrijving begrotingspost	2019	2020	2021	2022	Toelichting en onderbouwing
16	5	Overheadkosten	Regionale inkoop	55.440	55.440	55.440	55.440	Uitbreiding aantal dagdelen van 12 naar 16 per week. Dit op basis van het aangepaste inkoopbeleid en daardoor toename van aantal inkoopprocedures. Daarnaast is tarief per dagdeel verhoogd naar € 300.
17	5	Overheadkosten	Bijdrage aan ICT WBW	151.823	74.239	36.762	48.451	Lagere deelnemersbijdrage ICT WBW vanwege uitstel investering in nieuwe infrastructuur (2019) en vanwege iets gunstigere verdeelsleutel
18	kpl	Kpl RMO	Advieskosten mbt nieuwe plannen/projecten	60.000	60.000	60.000	60.000	Op basis van de werkelijke kosten in 2015, 2016 en 2017 wordt het budget verhoogd tot € 100.000. Heeft vooral te maken met de hoeveelheid nieuwe projecten.
19	div	Diverse posten	Effect vervangingsinvesteringen	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Betreft tractie, sportaccommodaties en kantoorautomatisering
20	div.	Diverse posten	Sociaal Domein	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Effect van overall tekort tov huidige begrotingsramingen
			totaal	485.596	321.610	144.710	34.484	